

PRAWA PACJENTA

Podstawy prawne

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej,
- ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta,
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej,
- ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty,
- ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej,
- ustawa z dnia 10 grudnia 2020 r. o zawodzie farmaceuty,
- ustawa z dnia 15 września 2022 r. o medycynie laboratoryjnej,
- ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów,
- ustawa z dnia 25 września 2015 r. o zawodzie fizjoterapeuty,
- ustawa z dnia 17 sierpnia 2023 r. o niektórych zawodach medycznych,
- przepisów dotyczących ochrony danych osobowych i dokumentacji medycznej.

Przestrzeganie praw pacjenta jest obowiązkiem organów władzy publicznej właściwych w zakresie ochrony zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia, podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych, osób wykonujących zawody medyczne oraz innych osób uczestniczących w udzielaniu świadczeń zdrowotnych.

1. Prawo pacjenta do świadczeń zdrowotnych

- 1) Pacjent ma prawo do świadczeń zdrowotnych:
 - odpowiadających wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej;
 - udzielanych z należytą starannością;
 - udzielanych przez osoby wykonujące zawód medyczny zgodnie z zasadami etyki zawodowej i z należytą starannością;
 - odpowiednich do aktualnego stanu zdrowia pacjenta.
- 2) Pacjent ma również prawo do świadczeń udzielanych w sposób odpowiadający wskazaniom medycznym.
- 3) W sytuacji ograniczonej dostępności do świadczeń pacjent ma prawo do przejrzystej, obiektywnej i opartej na kryteriach medycznych procedury ustalającej kolejność dostępu do świadczeń.
- 4) Pacjent znajdujący się w stanie zagrożenia zdrowia lub życia ma prawo do natychmiastowego udzielenia świadczeń zdrowotnych.

2. Prawo do drugiej opinii

- 1) Pacjent ma prawo żądać, aby lekarz:
 - zasięgnął opinii innego lekarza;
 - zwołał konsylium lekarskie.
- 2) Pacjent korzystający ze świadczeń pielęgniarki lub położnej może żądać zasięgnięcia opinii innej pielęgniarki lub położnej.
- 3) Lekarz, pielęgniarka lub położna może odmówić, jeżeli uzna żądanie za bezzasadne. Żądanie pacjenta oraz ewentualna odmowa powinny zostać odnotowane w dokumentacji medycznej.

3. Prawo wyboru świadczeniodawcy

- 1) W ramach publicznego systemu ochrony zdrowia pacjent ma, w zakresie określonym przepisami, prawo wyboru świadczeniodawcy. W szczególności pacjent może dokonać wyboru:
 - lekarza podstawowej opieki zdrowotnej;
 - pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej;
 - położnej podstawowej opieki zdrowotnej;
 - świadczeniodawcy udzielającego ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych spośród świadczeniodawców posiadających odpowiednią umowę z NFZ;
 - lekarza dentystry udzielającego świadczeń finansowanych ze środków publicznych;
 - szpitala posiadającego umowę z NFZ — w zakresie, w jakim przepisy przewidują prawo wyboru.
- 2) Zakres prawa wyboru określają przede wszystkim przepisy ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

4. Prawo do informacji

- 1) Pacjent ma prawo do uzyskania informacji o:
 - swoim stanie zdrowia;
 - rozpoznaniu;
 - proponowanych oraz możliwych metodach diagnostycznych i leczniczych;
 - przewidywanych następstwach zastosowania albo zaniechania określonych metod;
 - wynikach leczenia;
 - rokowaniu.
- 2) Informacji udziela osoba wykonująca zawód medyczny, w zakresie określonym przepisami prawa. Pacjent ma prawo:
 - uzyskać informację w sposób dla niego zrozumiały;
 - zadawać pytania;
 - zdecydować, komu mogą być przekazywane informacje dotyczące jego zdrowia;
 - żądać, aby nie udzielano mu informacji w określonym zakresie.
- 4) Pacjent może również wskazać osobę, którą upoważnia do uzyskiwania informacji o swoim stanie zdrowia.
- 5) Pacjent, który nie ukończył 16 lat, ma prawo do uzyskania informacji w zakresie i formie potrzebnej do prawidłowego przebiegu diagnostyki lub leczenia.
- 6) Pacjent, który ukończył 16 lat, ma prawo do uzyskania informacji na zasadach określonych dla pacjenta dorosłego.

5. Prawo do wyrażenia zgody na świadczenia zdrowotne

- 1) Pacjent ma prawo wyrazić zgodę na udzielenie świadczenia zdrowotnego albo odmówić jego udzielenia, po uzyskaniu odpowiedniej informacji. Zgoda pacjenta musi być świadoma.
- 2) Pacjent ma prawo wiedzieć, między innymi:
 - na czym będzie polegało świadczenie;
 - jaki jest jego cel;
 - jakie mogą być jego następstwa;
 - jakie istnieją alternatywne metody diagnostyczne lub lecznicze;
 - jakie mogą być konsekwencje odmowy lub zaniechania świadczenia.

- 3) Pacjent może również cofnąć zgodę na świadczenie zdrowotne, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej.
- 4) Pacjent, który ukończył 16 lat, ma prawo samodzielnie wyrazić zgodę na badanie lub inne świadczenie zdrowotne.
- 5) W przypadku pacjenta małoletniego, całkowicie ubezwłasnowolnionego albo niezdolnego do świadomego wyrażenia zgody zgodę wyraża przedstawiciel ustawowy — na zasadach określonych w przepisach.
- 6) Opiekun faktyczny może wyrazić zgodę w zakresie przewidzianym przez ustawę, w szczególności w odniesieniu do badania, jeżeli zachodzą określone przesłanki.
- 7) Jeżeli pacjent, który ukończył 16 lat, sprzeciwia się udzieleniu świadczenia pomimo zgody przedstawiciela ustawowego, w przypadkach przewidzianych prawem może być konieczne uzyskanie rozstrzygnięcia sądu opiekuńczego.

6. Prawo do tajemnicy informacji związanych z pacjentem

- 1) Pacjent ma prawo do zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny wszystkich informacji z nim związanych, które uzyskano w związku z wykonywaniem zawodu. Dotyczy to w szczególności informacji o:
 - stanie zdrowia;
 - rozpoznaniu;
 - wynikach badań;
 - zastosowanym leczeniu;
 - rokowaniu.
- 2) Informacje mogą być ujawnione m.in.:
 - za zgodą pacjenta;
 - gdy wymagają tego przepisy prawa;
 - gdy zachowanie tajemnicy może powodować niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta albo innych osób;
 - innym osobom wykonującym zawód medyczny, jeżeli jest to niezbędne do udzielania świadczeń zdrowotnych.

7. Prawo do poszanowania intymności i godności

- 1) Pacjent ma prawo do poszanowania:
 - intymności;
 - godności;
 - prawa do umierania w spokoju i godności.
- 2) Osoba wykonująca zawód medyczny ma obowiązek wykonywać świadczenia w sposób zapewniający poszanowanie tych praw.
- 3) Pacjent ma prawo do obecności osoby bliskiej podczas udzielania świadczeń zdrowotnych.
- 4) Prawo to może zostać ograniczone lub odmowa obecności może nastąpić, jeżeli istnieje:
 - zagrożenie bezpieczeństwa zdrowotnego pacjenta;
 - prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia epidemicznego.Odmowa powinna zostać odnotowana w dokumentacji medycznej.
- 5) Obecność innych osób, np. studentów uczestniczących w udzielaniu świadczenia, wymaga zgody pacjenta, a w przypadkach określonych prawem — zgody właściwego przedstawiciela oraz osoby udzielającej świadczenia.

8. Prawo do leczenia bólu

- 1) Każdy pacjent ma prawo do leczenia bólu. Podmiot udzielający świadczeń zdrowotnych jest obowiązany:
 - określić natężenie bólu;
 - podjąć odpowiednie działania w celu leczenia bólu;
 - monitorować skuteczność leczenia przeciwbólowegoPrawo to dotyczy pacjentów niezależnie od rodzaju choroby i miejsca udzielania świadczeń, zgodnie z obowiązującymi zasadami postępowania medycznego.

9. Prawo do dokumentacji medycznej

- 1) Pacjent ma prawo do dostępu do dokumentacji medycznej dotyczącej jego stanu zdrowia oraz udzielonych mu świadczeń zdrowotnych. Pacjent może uzyskać dokumentację m.in. poprzez:
 - wgląd do dokumentacji;
 - sporządzenie kopii;
 - wydruk;
 - wydanie na informatycznym nośniku danych — zgodnie z obowiązującymi zasadami.Dokumentacja medyczna może być również udostępniana osobie upoważnionej przez pacjenta.
- 2) Po śmierci pacjenta dostęp do dokumentacji jest regulowany szczególnymi przepisami, w tym przepisami dotyczącymi osoby upoważnionej przez pacjenta oraz osoby bliskiej.
- 3) Dokumentacja medyczna podlega ochronie i musi być przechowywana przez podmiot udzielający świadczeń przez okresy określone w przepisach.

10. Prawo do zgłaszania działań niepożądanych produktów leczniczych

- 1) Pacjent ma prawo zgłosić działanie niepożądane produktu leczniczego. Zgłoszenie może zostać dokonane m.in. do:
- 2) Prezesa Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych;
- 3) podmiotu odpowiedzialnego za produkt leczniczy;
- 4) osoby wykonującej zawód medyczny.

11. Prawo do zgłoszenia sprzeciwu wobec opinii albo orzeczenia lekarza

- 1) Pacjent lub jego przedstawiciel ustawowy może wnieść sprzeciw wobec opinii albo orzeczenia lekarza, jeżeli opinia lub orzeczenie wpływa na prawa lub obowiązki pacjenta.
- 2) Sprzeciw wnosi się do Komisji Lekarskiej działającej przy Rzeczniku Praw Pacjenta, za pośrednictwem Rzecznika Praw Pacjenta, w terminie 30 dni od dnia wydania opinii albo orzeczenia.

12. Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

- 1) Pacjent przebywający w podmiocie wykonującym stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne ma prawo do:

- kontaktu osobistego z innymi osobami;
 - kontaktu telefonicznego;
 - kontaktu korespondencyjnego;
 - odmowy kontaktu.
- 2) Pacjent ma również prawo do dodatkowej opieki pielęgnacyjnej, która nie polega na udzielaniu świadczeń zdrowotnych. Szczególne znaczenie ma to m.in. w przypadku:
 - pacjentki w okresie ciąży, porodu i połogu;
 - pacjenta małoletniego;
 - pacjenta posiadającego orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności.
 - 3) Podmiot leczniczy może pobierać opłatę odpowiadającą rzeczywistym kosztom realizacji niektórych praw, przy czym obowiązują szczególne zasady dotyczące opłat i ich wysokości.

13. Prawo do opieki duszpasterskiej

- 1) Pacjent przebywający w podmiocie wykonującym stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne ma prawo do opieki duszpasterskiej.
- 2) W przypadku pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia podmiot leczniczy ma obowiązek umożliwić pacjentowi kontakt z duchownym jego wyznania.
- 3) Pacjent ma również prawo odmówić korzystania z opieki duszpasterskiej.

14. Prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie

- 1) Pacjent przebywający w podmiocie wykonującym stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne ma prawo do przechowywania rzeczy wartościowych w depozycie.
- 2) Zasady przyjmowania, przechowywania i wydawania rzeczy z depozytu określają przepisy dotyczące działalności leczniczej.
- 3) Koszty realizacji tego prawa ponosi podmiot leczniczy, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej.

15. Prawo do świadczenia kompensacyjnego w przypadku zdarzenia medycznego

- 1) Pacjent, który doznał szkody w związku ze zdarzeniem medycznym, może — na zasadach określonych w ustawie — ubiegać się o świadczenie kompensacyjne. Zdarzenie medyczne to zaistniałe w trakcie udzielania lub w efekcie udzielenia bądź zaniechania udzielenia świadczenia zdrowotnego:
 - zakażenie pacjenta biologicznym czynnikiem chorobotwórczym,
 - uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia pacjenta, albo śmierć pacjenta – którego z wysokim prawdopodobieństwem można było uniknąć w przypadku udzielenia świadczenia zdrowotnego zgodnie z aktualną wiedzą medyczną albo zastosowania innej dostępnej metody diagnostycznej lub leczniczej, chyba że doszło do dających się przewidzieć normalnych następstw zastosowania metody, na którą pacjent wyraził świadomą zgodę (czyli do powikłania).
- 2) Wniosek może złożyć osoba uprawniona do świadczenia, czyli pacjent, a w przypadku śmierci pacjenta – rodzic pacjenta, jego dziecko, małżonek, który nie pozostawał z nim w separacji, osoba pozostająca z pacjentem we wspólnym pożyciu oraz osoba pozostająca w stosunku przysposobienia (każda z tych składa oddzielny wniosek, który podlega odrębnemu rozpatrzeniu). W przypadku osoby, która nie może działać samodzielnie, z

wnioskiem może wystąpić jej przedstawiciel ustawowy. Może to również zrobić odpowiednio upoważniony pełnomocnik.

- 3) Wniosek o przyznanie świadczenia można złożyć w ciągu roku od uzyskania informacji o uszkodzeniu ciała, rozstroju zdrowia lub zakażeniu albo śmierci pacjenta (jednak nie później niż w ciągu 3 lat od dnia, w którym nastąpiło to zdarzenie).

16. Prawo do pomocy Rzecznika Praw Pacjenta

- 1) Pacjent, którego prawa zostały naruszone, może zwrócić się do Rzecznika Praw Pacjenta. Rzecznik może m.in.:
 - prowadzić postępowanie wyjaśniające;
 - podejmować działania w przypadku naruszenia praw pacjenta;
 - interweniować w sprawach dotyczących indywidualnych praw pacjenta;
 - prowadzić postępowania dotyczące praktyk naruszających zbiorowe prawa pacjentów;
 - udzielać informacji o przysługujących pacjentowi środkach prawnych.
- 2) Rzecznik Praw Pacjenta jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach ochrony praw pacjentów.
- 3) W podmiocie udzielającym świadczeń zdrowotnych może funkcjonować pełnomocnik do spraw praw pacjenta. Do jego zadań może należeć m.in.:
 - wspieranie przestrzegania praw pacjentów;
 - udział w rozpatrywaniu skarg pacjentów;
 - analiza problemów związanych z przestrzeganiem praw pacjenta;
 - podejmowanie działań mających na celu poprawę przestrzegania praw pacjentów.

17. Prawo do skargi

- 1) Pacjent może zgłaszać skargi dotyczące naruszenia jego praw lub nieprawidłowości związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych. W zależności od rodzaju problemu skargę można skierować m.in. do:
 - kierownika podmiotu leczniczego;
 - Narodowego Funduszu Zdrowia — w sprawach dotyczących świadczeń finansowanych ze środków publicznych;
 - Rzecznika Praw Pacjenta;
 - właściwego organu samorządu zawodowego, np. w sprawach odpowiedzialności zawodowej;
 - Prezesa Urzędu Ochrony Danych Osobowych — w sprawach dotyczących ochrony danych osobowych.

18. Odstąpienie lekarza od leczenia

- 1) Lekarz może w szczególnie uzasadnionych przypadkach nie podjąć leczenia albo od niego odstąpić, na zasadach określonych w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty.
- 2) Nie może jednak odmówić pomocy w sytuacji, gdy zwłoka w udzieleniu pomocy mogłaby spowodować:
 - niebezpieczeństwo utraty życia;
 - ciężkie uszkodzenie ciała;
 - ciężki rozstrój zdrowia.

- 3) Jeżeli lekarz odstępuje od leczenia, powinien odpowiednio wcześniej poinformować pacjenta lub jego przedstawiciela ustawowego/opiekuna faktycznego, wskazać realne możliwości uzyskania świadczenia u innego lekarza lub w innym podmiocie leczniczym, a także uzasadnić i odnotować swoją decyzję w dokumentacji medycznej.

19. Ograniczenie praw pacjenta

- 1) Kierownik podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych lub upoważniony przez niego lekarz może ograniczyć korzystanie z praw pacjenta w przypadku wystąpienia zagrożenia epidemicznego lub ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne pacjentów, a w przypadku prawa do kontaktu osobistego, telefonicznego lub korespondencyjnego z innymi osobami. także ze względu na możliwości organizacyjne podmiotu.